

Հ Ա Շ Վ Ե Տ Վ ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի 2016 թ. գիտական և գիտակազմակերպչական գործունեության հիմնական արդյունքների մասին

1. Կարևորագույն արդյունքները □

Հրատարակվել է «Հայոց պատմություն» ակադեմիական բազմահատորյակի չորրորդ հատորի երկրորդ գիրքը, որն ընդգրկում է 1945-1991 թթ.: Այն շարադրված է արխիվային նորահայտ նյութերի, հրատարակված փաստաթղթերի ժողովածուների և առկա գիտական գրականության համակողմանի օգտագործմամբ:

«Հայոց պետականության հիմնախնդիրները հնագույն ժամանակներից մինչև 1918 թ.» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Ա. Մելքոնյան) ուսումնասիրվել է X-XIV դդ. հայկական մշակույթի պատմությունը: Ցույց է տրվել, որ պատմական այս զարգացած միջնադարի փուլում հայոց մշակույթը հասավ ամենաբարձր մակարդակի: Պատմաբանի մոտեցմամբ ներկայացվում է մշակույթի ընդհանուր զարգացման աստիճանը և ոչ թե դրա առանձին ճյուղերի առանձնահատուկ կողմերը, յուրահատկությունները, որոնց ուսումնասիրությամբ զբաղվում են արվեստաբանները: Հայոց մշակույթի տեղն ու դերը միջազգային չափանիշներով գնահատելու համար զուգահեռներ են անցկացվել տարբեր երկրների քաղաքակրթական համանման երևույթների հետ:

«Աղբյուրագիտություն և պատմագրություն» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ պ.գ.թ. Ա. Շահնազարյան) ուսումնասիրվել է 1920-1930-ական թվականների խորհրդահայ պատմագիտությունը: Ցույց է տրվել, որ գործող քաղաքական և պետական համակարգն է ձեռնարկել համապատասխան միջոցներ 1920-1930-ական թվականներին խորհրդահայ պատմագիտության կայացման համար: Խորհրդային Հայաստանի գոյության առաջին քսանամյակի ընթացքում պատմագիտության զարգացմանն իրենց նպաստն են բերել Հ. Մանանդյանը, Աջ. Հովհաննիսյանը, Լեոն և ուրիշները: Ցույց է տրվել, որ սա այն սերունդն էր, որ չիրաժարվեց օգտվել մինչխորհրդային պատմագիտության նվաճումներից քննադատորեն վերլուծելով եղած հետազոտությունների փաստական նյութը:

2. Բազային ֆինանսավորմամբ ստացված արդյունքները □

«Հայոց պետականության հիմնախնդիրները հնագույն ժամանակներից մինչև 1918 թ.» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ ակ. Ա. Մելքոնյան) հրատարակվել է.

- «Հայոց եկեղեցու դիրքն ընդհանրական քրիստոնեական եկեղեցու համակարգում 4-6 դդ. I կեսին» աշխատությունը, որտեղ քննության է ենթարկվել Հայոց եկեղեցու դիրքն Ընդհանրական քրիստոնեական եկեղեցու համակարգում IV-VI դարի I կեսին: Քննության հիմքում ընկած է մյուս քրիստոնեական եկեղեցիների հետ Հայոց եկեղեցու հարաբերությունների բնույթի, դավանական տարատեսակ խնդիրների ու հոգևոր ավանդույթների շուրջ նրա որդեգրած դիրքորոշման ու վերաբերմունքի, ինչպես նաև Ընդհանրական քրիստոնեական եկեղեցու համակարգում վերջինիս հետ Հայոց եկեղեցու ունեցած ընդհանրությունների և յուրօրինակ դիրքը պայմանավորող բազում առանձնահատկությունների հանգամանակից վերլուծությունը:

«Հայաստանը և հայությունը նորագույն ժամանակաշրջանում: Հայկական հարց և Հայոց ցեղասպանություն» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ պ.գ.դ. Կ. Խաչատրյան) հրատարակվել են.

- «Հայ ժողովրդի զավակների մասնակցությունը Հայրենական մեծ պատերազմին (1941–1945թթ.)» աշխատությունը, որտեղ հիմնականում ՌԴ պաշտպանության

նախարարության կենտրոնական արխիվի, համապատասխան գրականության ու մամուլի նյութերի հիման վրա նորովի է լուսաբանվել Հայրենական մեծ պատերազմում տարած հաղթանակում հայ ժողովրդի ներդրած ավանդը, բացահայտվել են հայ ռազմիկների, պարտիզանների, սփյուռքահայերի, թիկունքի աշխատողների հերոսական սիրանքները:

- «Միակուսակցական վարչակարգի ձևավորումը Խորհրդային Հայաստանում (1920-ական թվականներ)» աշխատությունում փորձ է արվել Խորհրդային Ռուսաստանի օրինակով ներկայացնել բոլշևիկյան միակուսակցական վարչակարգի (ռեժիմի) ձևավորման գործընթացը: Քննության են առնվել այդ համակարգին բնորոշ մի շարք հարցեր՝ մենիշխանության առաջացման նախադրյալները, խորհրդային իշխանության բնույթն ու կառուցվածքը, ընտրական համակարգը, իշխանության թևերի սահմանազատման խնդիրը, կուսակցական նոմենկլատուրայի ձևավորումը, ներկուսակցական բանավեճերը, դրանց դրսևորումներն ու առանձնահատկությունները Հայաստանում և այլն:

- «ՀՅ Դաշնակցությունը ԽՍՀՄ Արտակարգ հանձնաժողովի և Պետական քաղաքական վարչության գաղտնիթերցումներում (1920-ական թվականներ): Փաստաթղթերի ժողովածու»-ում (կազմող և խմբագիր՝ Վլ. Ղազախեցյան) ներկայացվել է Հայաստանի խորհրդայնացումից սկսած՝ հանրապետության Արտակարգ հանձնաժողովի իրականացրած աշխատանքը ՀՅԴ կուսակցության անդամների նամակների ձեռքբերման կամ գաղտնի ընթերցման ուղղությամբ: Այդ գործունեությունը հետաքրքրել է նաև ԽՍՀՄ Միացյալ պետքաղվարչությանը: Վերջինս, Անդրդաշնության պետքաղվարչության միջոցով, կազմակերպել է կուսակցության նամակագրության գաղտնի ընթերցումը նրա կենտրոններից մեկում՝ Թավրիզում: Ժողովածուն ընդգրկում է 1921-1927 թթ. գաղտնիթերցված 41 նամակ-փաստաթուղթ:

- «Իրաքի հայ համայնքը 20-րդ դարում» աշխատությունում ներկայացվել են Իրաքի հայ համայնքի այս հույժ կարևոր պատմաշրջանի դեպքերն ու դեմքերը, գաղթականության հետ առնչվող խնդիրներն ու լուծումները, առաջին և երկրորդ զանգվածային ներգաղթերը, եկեղեցական, հասարակական-տնտեսական, կրթամշակութային և մարզական գործունեությունը:

- «Հայերը Հյուսիսային Կովկասում 1918-1920 թթ.» աշխատությունը նվիրված է 1918-1920 թթ. Հյուսիսային Կովկասի տեղացի և գաղթական հայության պատմությանը: Ներկայացվել է 1918թ. թուրքական արշավանքի հետևանքով Անդրկովկասից հայության գաղթը Հյուսիսային Կովկաս, նրանց թվաքանակը և դրությունը, երկրամասի խորհրդային և ոչ խորհրդային իշխանությունների վերաբերմունքը և քաղաքականությունը երկրամասի տեղացի, գաղթական և ռազմագերի հայերի նկատմամբ: Ուսումնասիրվել է Հյուսիսային Կովկասում և առհասարակ Ռուսաստանի հարավում իրենց գործունեությունը ծավալած ՀՀ դիվանագիտական և հյուպատոսական կառույցների, ինչպես նաև երկրամասում գործող հայկական կազմակերպությունների պատմությունը: Լուսաբանվել է նաև 1919-1920 թթ. Հյուսիսային Կովկասում ապաստանած հայ գաղթականների և ռազմագերիների հայրենադարձության պատմությունը:

«Աղբյուրագիտություն և պատմագրություն» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ պ.գ.թ. Ա. Շահնազարյան) հրատարակվել են.

- «Միրզա Աղիգեղզալ-բեկ, Ղարաբաղ-նամե» (աշխատասիրությամբ Արտակ Մաղալյանի) գիրքը, որտեղ ներկայացվել է մահմեդական պատմագիր Միրզա Աղիգեղզալ-բեկի «Ղարաբաղ-նամե» աշխատության XIX դ. հայերեն թարգմանությունը, որը հրատարակվում է ըստ Մատենադարանի N 4463 ձեռագրի: Միրզա Աղիգեղզալ-բեկի

աշխատությունը կարևոր աղբյուր է Արցախ–Ղարաբաղի XVIII–XIX դարերի պատմության բազմաթիվ հարցերի լուսաբանման համար:

• «ՀՅԴ կուսակցական և համակիր պարբերական մամուլը Օսմանյան Թուրքիայում (1909-1915 թթ. և 1918-1924 թթ.)» աշխատությունը, որտեղ ներկայացվել են օսմանյան Թուրքիայում հրատարակված ՀՅԴ կուսակցական և համակիր պարբերականներն ու դաշնակցական ուղղվածություն ունեցող գավառահայ մամուլի օրգանների պատմությունը և խաղացած դերը հայ կյանքում:

4. Կիրառական մշակումներ /չկան/

5. Ինստիտուտի կողմից 2016 թ. հրապարակումների ցանկը

Մենագրություններ, ժողովածուներ, գրքեր

1. Բարխուդարյան Վլ.Բ., Ուրվագիծ միջնադարյան հայկական մշակույթի պատմության (X-XIV դդ.), Եր., «Գիտություն» հրատ., 2016, 232 էջ:
2. Բարսեղյան-Կրպեյան Ի.Վ., Թաթուլ Կրպեյան. Հյուսիսային Արցախի Գետաշենի ենթաշրջանի ինքնապաշտպանությունը, Եր., Պատմ□ ինստ□, 2016, 257 էջ:
3. Թովմասեան Պ□Ս., Աբբասեան խալիֆայութեան պատմութեան վերջին պատմաշրջանը եւ հայութիւնը (991-1258 թթ.) (հայկական ծագումով աբբասեան խալիֆաները), Եր□, Պատմ□ ինստ□, 2016, 199 էջ:
4. Հակոբյան Ա.Ս., Միակուսակցական վարչակարգի ձևավորումը Խորհրդային Հայաստանում (1920-ական թվականներ), Եր., Պատմ□ ինստ□, 2016, 366 էջ:
5. Հայաստանի Հանրապետության անկախության 25-ամյակը: Ժամանակագրություն (1991-2016 թթ.) (Կազմ□՝ Հ. Սուքիասյան, Ա. Ներսիսյան), «Մենք մեր մասին» ամսագիր, 2016, N 1 (25), 176 էջ:
6. Հայոց պատմություն, հ. IV, գ□ II, Նորագույն ժամանակաշրջան (1945-1991 թթ.), Եր., «Զանգակ-97» հրատ□, 2016, 800 էջ + 24 էջ ներդիր:
7. Հարությունյան Կ.Ա., Հայ ժողովրդի զավակների մասնակցությունը Հայրենական մեծ պատերազմին (1941–1945 թթ.), Եր., Պատմ□ ինստ□, 2016, 225 էջ:
8. ՀՀ Դաշնակցությունը ԽՍՀՄ Արտակարգ հանձնաժողովի և Պետական քաղաքական վարչության գաղտնիքերցումներում (1920-ական թվականներ): Փաստաթղթերի ժողովածու (Կազմող և խմբագիր՝ Վլ. Ղազախեցյան), Եր., Պատմ□ ինստ., 2016, 228 էջ:
9. Հովհաննիսյան Ա.Կ□, Ռազմարվեստ: հ. 1, Օդային գերակայություն, Եր., «Զանգակ-97» հրատ., 2016, 792 էջ + 36 էջ ներդիր:
10. Հովհաննիսյան Ռ□Գ., Հայաստանի Հանրապետություն, հ. III, Լոնդոնից-Սևր, փետրվար-օգոստոս, 1920, Եր., «Տիգրան Մեծ» հրատ□, 2015, 628 էջ:
11. Հովհաննիսյան Ռ□Գ., Հայաստանի Հանրապետություն, հ. IV, Սալի և մանգաղի միջև. Մասնատում և խորհրդայնացում, Եր., «Տիգրան Մեծ» հրատ□, 2016, 572 էջ:
12. Հովսեփյան Մ.Վ□, ՀՅԴ կուսակցական և համակիր պարբերական մամուլը Օսմանյան Թուրքիայում (1909-1915 թթ. և 1918-1924 թթ.), Եր., Պատմ. ինստ., 2016, 310 էջ:
13. Մելիքյան Կ.Ռ□, Հայոց եկեղեցու դիրքն ընդհանրական քրիստոնեական եկեղեցու համակարգում IV-VI դարի I կեսին, Եր□, Պատմ□ ինստ□, 2016, 263 էջ:
14. Մինասյան Ս.Ա., Հայերը Հյուսիսային Կովկասում 1918-1920 թթ., Եր., Պատմ. ինստ., 2016, 210 էջ:
15. Միրզա Ադիգեոզալ-բեկ, Ղարաբաղ-նամե (աշխատասիրությամբ Արտակ Մաղալյանի), Եր., «Զանգակ» հրատ., 2016, 164 էջ:

16. Մուխթարեան Ա՝ Միրօղլու, Պոլսահայերը (1923-1939), Եր., Պատմ՝ ինստ՝, 2016, 299 էջ + 67 նկար:
  17. Նիկողայոս Մառ, «Արքաուն»՝ քրիստոնյաների մոնղոլերեն անվանումը հայ քաղկեդոնականների խնդրի առնչությամբ» (ռուս՝ թարգմ.՝ Է՝Ս՝ Շիրինյանը, Ա՝ Մելքոնյանը, Գ՝ Սարգսյանը, Ս՝ Մամյանը), Եր., Պատմ՝ ինստ՝, 2016, 256 էջ:
  18. Պետրոսյան Վլ.Գ՝, Պռոշ Պռոշյան. Նրա կյանքի պատմությունը, Եր., «Մուսալեռ տպագրատուն» ՍՊԸ, Եր., 2016, 496 էջ:
  19. Ջերեմեան Եղիկ, Մեծն Մուրատ (Համբարձում Բոյաջյան), Եր., Պատմ՝ ինստ՝, 2016, 248 էջ:
  20. Սարուխանյան Ն.Բ., Խորհրդահայ պատմագիտությունը 1920-1930-ական թվականներին, Եր., «Գիտություն» հրատ., 2016, 232 էջ:
  21. Ստեփան Կերտոդ, 1930 թ. հակակոլտնտեսային ապստամբական ելույթները Դարալագյազի (Վայոց Ձորի) գավառում և Հայաստանի մյուս շրջաններում, Եր՝, Պատմ. ինստ, 2016, 176 էջ:
  22. Վանցյան Գ.Խ., Երկերի ժողովածու, հ. II, Եր., «Հայաստան» հրատ., 2016, 568 էջ:
  23. Վանցյան Գ՝Խ., Ուսումնասիրություններ և հրապարակումներ, Եր՝, Պատմ՝ ինստ., 2016, 421 էջ:
  24. Ութուցյան Ա.Ա., Հայ պատմագիտական միտքը XIV-XVII դարերում, Եր., Պատմ՝ ինստ՝, 2016, 115 էջ:
  25. Օհանեան Ս.Ս., Իրաքի հայ համայնքը 20-րդ դարում, Եր., Պատմ. ինստ., 2016, 292 էջ:
  26. Маргарян Е.Г., На стыке древних мир-систем, Ер., изд. РАУ, 2016, с. 5-7, 8-45, 72-89.
  27. Karapetyan B՝, Sumgait diary March 27-April 5 1988, Yerevan, 2016, p. 142՝
  28. Ter-Ghevondyan V.A., Mémoires de Der Ghévont Prêtre de Marache, Erevan, «Անտարես», հրատ., 2016, 416 p.՝
- Դասագրքեր, ուսումնական ձեռնարկներ*
29. Ազիզբեկյան Ռ.Լ., Մերձդնեստրյան հակամարտությունը (պատմություն և արդիակալություն), Եր., Պատմ. ինստ., 2016, 140 էջ:
  30. Հայ մամուլի պատմության ծրագիր (կազմ.՝ Ա. Խառատյան, Ն. Մարտիրոսյան, Դ. Պետրոսյան), Եր., ԵՊՀ հրատ., 2016, 38 էջ:
  31. Հայոց պատմություն: 12-րդ դասարան, Նորագույն շրջան, հումանիտար հոսքի դասագիրք (խմբ.՝ Ա. Մելքոնյան, Ա. Սիմոնյան, Ա. Նազարյան, հեղ.՝ Ա. Մելքոնյան, Է՝ Գևորգյան, Կ. Խաչատրյան, Յ՝ Հովսեփյան, Ա՝ Վիրաբյան, Է՝ Մինասյան), (2-րդ լրամշակված հրատ.), Եր., «Զանգակ-97» հրատ՝, 2016, էջ 320:
  32. Հայոց պատմություն: 12-րդ դասարան, Ընդհանուր և բնագիտամաթեմատիկական հոսքերի դասագիրք (խմբ.՝ Ա. Մելքոնյան, Ա. Սիմոնյան, Ա. Նազարյան, հեղ.՝ Ա. Մելքոնյան, Է՝ Գևորգյան, Կ. Խաչատրյան, Յ՝ Հովսեփյան, Ա՝ Վիրաբյան, Է՝ Մինասյան), (2-րդ լրամշակված հրատ.), Եր., «Զանգակ-97» հրատ՝, 2016, էջ 320:
  33. Հովհաննիսյան Լ՝Հ., Միջազգային հարաբերությունների ժամանակակից համակարգը և տեսությունները, ԳԱԱ ԳԿՄԿ, Եր՝, «Զանգակ» հրատ՝, 2016, 136 էջ:

Հոդվածներ, զեկուցումներ

1. Աբրահամյան Հ.Բ., ԼՂԻՄ Հատուկ կառավարման կոմիտեի ձախողումը, Մեսրոպ Մաշտոցի համալս՝ «Լրատու», 2016, էջ 4-15:

2. Աղամյան Ն.Ս., Կովկասի Հայոց Բարեգործական ընկերության լիազորների զեկուցագրերը Կարսի մարզում հաստատված հայ գաղթականների վերաբերյալ (1914 թ. նոյեմբեր), Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», N 3, 2016, էջ 203-2018:
3. Ամիրջանյան Հ.Հ., Հովսեփ արքեպիսկոպոս Արղությանի բանակցությունները ռուս քաղաքական ու ռազմական գործիչների հետ Հայաստանի ազատագրության վերաբերյալ (XVIII դ. վերջ), Եր., «Պատմություն և մշակույթ հայագիտական հանդես» (գիտ □ հոդված □ ժող □), 2016, էջ 180-187:
4. Ավետիսյան Ս.Ռ., Հայաստանի Կարմիր խաչի ընկերության և Ամերկումի փոխհարաբերությունները (1929-1931թթ.), «Պատմաբանասիրական հանդես», 2016, N1, էջ 212-223:
5. Բախչինյան Ա.Հ., Ոչ միայն «Մուսա լեռը». օտարազգի գրողների՝ հայկական հարցի վերաբերյալ քիչ ծանոթ և անհայտ երկերը, «Հայոց ցեղասպանության արտացոլումը հայ և համաշխարհային գրականության մեջ», Եր., «Գիտություն» հրատ □, 2016, էջ 158-165:
6. Բախչինյան Ա.Հ., Երևանի եվրոպացի բնակիչները (19-20-րդ դարեր), «Երևան 4» գիտ □ հոդված □ ժող □, Եր., 2016, էջ 39-51:
7. Բախչինյան Ա.Հ., Alexandre Siranossian (avec la collaboration de Maxime K. Yevadian), Les Métamorphoses de Tigrane. L'épopée Arménienne dans le Théâtre Classique et l'Art Lyrique, Lyon, Sources d'Arménie, Tome I-II, 2014. «Հայկազեան հայագիտական հանդես», Պեյրուք, 2016, հ □ ԼԶ, էջ 637-646 (գրախոսություն):
8. Գինոսյան Ն.Լ., Հայերն Օսմանյան կայսրության տնտեսության մեջ, «Արևելագիտության հարցեր», N 12, Եր □, 2016, էջ 120-138:
9. Գևորգյան Զ.Հ □, Վենետիկի և Ջենովայի հակամարտությունը. 1294 թ. Այասի ծովամարտը, Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», 2016, N 3, էջ 117-125:
10. Գևորգյան Մ. Հ., Ա. Խառատյան. Արևմտահայ մամուլն իր պատմության ավարտին, «Վեմ», 2016, N 53, էջ 197-203 (գրախոսություն):
11. Դանիելյան Է.Լ., Արցախ-Խաչենի նշանակությունը Կիլիկիայի Հայկական թագավորության արևելյան քաղաքականությունում XIII դ. 40-ական թթ., Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», N1, 2016, էջ 33-42:
12. Դանիելյան Է.Լ., Հայաստանի պատմաքաղաքակրթական ամբողջականության փաստն ընդդեմ թուրք-ադրբեջանական կեղծարարությունների, Եր., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N1, 2016, էջ 29-44:
13. Եսոյան Մ.Ա □, Հայ-եգիպտական հարաբերությունների լուսաբանումը «Արև» օրաթերթի արաբերեն հավելվածի էջերում (1991-2008) «Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ» (գիտ □ հոդված □ ժող □), Եր., 2016, էջ 202-212:
14. Եսոյան Մ.Ա □, Հայ-արաբական հարաբերությունների լուսաբանումը «Արև» օրաթերթի արաբերեն հավելվածի էջերում, «Եվրոպական ակադեմիա» (գիտ □ հոդված □ ժող □), Եր □, 2016, էջ 416-428:
15. Երանյան Գ.Հ., Հայերի բռնի իսլամացման և մահմեդականություն ընդունելու դեպքերը XIV-XV դդ. (Հայաստանի հարավային շրջանների օրինակով), Եր □, «Պատմաբանասիրական հանդես», 2016, N2, էջ 43-59:
16. Երանյան Գ.Հ., Հարավային Հայաստանի էթնոժողովրդագրական խճանկարը (XV դ. - XVI դ. կեսեր), «Պատմություն և մշակույթ» հայագիտական հանդես, Եր □, 2016, էջ 231-243:
17. Երանյան Գ.Հ., Հաուրար Տահիրի Քրդերը և հայկական հարցը 1877-1920 թթ. գիրքը, Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», N3, 2016, էջ 233-243 (գրախոսություն):

18. Թինոյան Դ.Ֆ., Կիլիկիայի հայոց թագավորության տերքաղաքական և արտաքին քաղաքական իրադրությունը 1240-ական թթ., ԵրԹ, «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», 2016, N1, էջ 126-135:
19. Թոխայան Կ.Ս., Հայաստանի ժայռապատկերների բովանդակությունը, Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», N2, 2016, էջ 180-193:
20. Խաչատրյան Կ.Հ., Խորհրդային Ռուսաստանի կողմից ՀՍԽՆՀ արտաքին քաղաքական գործունեության սահմանափակման հարցի շուրջ (1920-1922 թթ.), «Պատմություն և մշակույթ» հայագիտական հանդես (գիտ՝ հոդված՝ ժող՝), Եր., 2016, էջ 113-121:
21. Խառատյան Ա.Ա., Կ. Պոլսի և Ջմյուռնիայի հայ ազգաբնակչության տեղահանումների շուրջ (1915-1916), ԵրԹ, «Պատմաբանասիրական հանդես», 2016, N1, էջ 3-20:
22. Խառատյան Ա.Ա., Հովհաննիսյան Ն., Քրդերի մասնակցությունը հայերի ցեղասպանությանը, ԵրԹ, «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N2, 2016, էջ 320-324 (գրախոսություն):
23. Խառատյան Ա.Ա., Ջմյուռնիայի տերունի թեմի առանձնահատկությունները ԵրԹ, «Պատմաբանասիրական հանդես», N2, 2016, էջ 14-31:
24. Խառատյան Ա.Ա., Բարխուդարյան Վլ. Բ., Ժամանակակից փիլիսոփայական աշխատությունների մի շարքի մասին, ԵրԹ, «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N2, 2016, էջ 297-303:
25. Խուդիկյան Գ.Ս., Վտանգի զգացողությունը, Եր., «Վեմ» համահայկական հանդես, թիվ 1, 2016, էջ 3-10:
26. Խուդիկյան Գ.Ս., Ղարաբաղյան նոր ստատուս-քվոյի տեսլականը, Եր., «Վեմ» համահայկական հանդես, N2, 2016, էջ 3-8:
27. Խուդիկյան Գ.Ս., Եվրասիականության մեր ընկալումը, Եր., «Վեմ» համահայկական հանդես, N 3, 2016, էջ 3-8:
28. Կարապետյան Ա.Հ., Արմեն Մարութեան, Հայոց Ցեղասպանութեան Գործով Միջազգային Դատարան Դիմելու Հիմքերն Ու Հնարավորությունները, ԵրԹ, 2014, Պեյրոյթ, «Հայկազեան հայագիտական հանդես», հ Թ ԼԶ, 2016, էջ 615-620 (գրախոսություն):
29. Կարապետյան Ա.Հ., Աշոտ Ա. Մելքոնյան. Ցեղասպանություն և հայրենագրկում. Ճանաչումից հատուցում, «Պատմաբանասիրական հանդես», Եր., 2016, N1, էջ 224-228 (գրախոսություն):
30. Հակոբյան Ա.Ս., Խմբակայությունը, ընդդիմությունը և դիսկուսիաները ՀԿ (Բ)Կ-ում 1920-ական թվականներին, «Պատմություն և մշակույթ» հայագիտական հանդես, Եր., 2016, էջ 17-32:
31. Հակոբյան Ա.Ս., «Նախկին դաշնակցականների» 1923թ. հայաստանյան համագումարը պատմաքննական վերաբժնորումների լույսի տակ, «Վեմ» համահայկական հանդես, Եր., 2016, N3, էջ 51-84:
32. Հակոբյան Ա.Ս., Կարեն Խաչատրյան, Համո Սուքիասյան, Գեղամ Բաղայլան՝ Խորհրդային Հայաստանի և ԼՂԻՄ-ի տարածքային կորուստները 1920-1930-ական թվականներին, «Պատմաբանասիրական հանդես», Եր., 2016, N3, էջ 220-226 (գրախոսություն):
33. Հայրապետյան Ա.Ս., «Եղբայրական օգնության» Ալեքսանդրապոլի կոմիտեի 1914–1916թթ. գործունեության լուսաբանումն արևելահայ մամուլի էջերում, Գյումրի, ՀՀ ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», հ. 19, 2016, էջ 94–103:
34. Հայրապետյան Կ.Պ., Արևմտահայ փախստականների տունդարձի հարցը բրիտանական զորքերի հրամանատարության հետ բանակցություններում (1919 թ. մարտ-մայիս), «Պատմաբանասիրական հանդես», Եր., 2016, N1, էջ 60-78:

35. Հայրապետյան Կ.Պ., Փախստականների հարցը Բաթումի բանակցությունների ավարտական փուլում, «Պատմություն և մշակույթ» հայագիտական հանդես, Եր., 2016, էջ 60-72:
36. Հարությունյան Մ.Գ., Եկեղեցաշինությունն Արցախում 1639–1700 թթ., Եր., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N1, 2016, էջ 116–125:
37. Հարությունյան Մ.Գ., Պետրոս Շանշյանի մանկավարժական հայացքները, Ստեփանակերտ, «Դպրատուն» (գիտ. հոդված. ժող.), N1(4), 2016, էջ 88–94:
38. Հարությունյան Մ.Գ., Ուշագրավ էջեր Արցախի գրչագրության, մանրանկարչությանու զարդարվեստի պատմությունից (1700–1736 թթ.), Եր., «Կրթությունը և գիտությունը Արցախում», N 1-2, 2016, էջ 52–58:
39. Հովհաննիսյան Գ.Հ., Եգիպտոսի «Ազատ բեմ» պարբերականը, Եր., «Հայագիտության հարցեր», N3, 2016, էջ 36-45:
40. Հովսեփյան Մ.Վ., «Հայ գաղթականների հիմնախնդիրները Կ. Պոլսի «Ճակատամարտ» օրաթերթում (1918-1924 թթ.)», «Կանթեղ» (գիտ. հոդված. ժող.), N4, Եր., 2016, էջ 95-103:
41. Ղամբարյան Ա.Վ., Արման Ջ. Կիրակոսյան. Հայոց ցեղասպանությունը ժամանակակից ամերիկյան հանրագիտարաններում, «Հայագիտության հարցեր» հանդես, Եր., 2016, N2, էջ 157-162:
42. Մարուքյան Ա.Յ., Եվրամիության դիրքորոշումը Հայոց ցեղասպանության հարցում, «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», Եր., 2016, N1, էջ 12-28 :
43. Մարուքյան Ա.Յ., Ռոդնի Դաքեայանի «1915 թ. հայերի դեմ իրագործված իրավաբանական հետևանքները և դրանց լուծման դատական ու արտադատական հնարավոր եղանակները» աշխատության գրախոսություն, «Վեմ» համահայկական հանդես, Եր., 2016, N2, էջ 191-212:
44. Մելքոնյան Ա.Ա., Որպես նախաբան, Եղիկ Ճերեճեան, Մեծն Սուրատ (Համբարձում Պոյաճեան), Եր., 2016, էջ 9–11:
45. Մելքոնյան Ա.Ա., Գրիգորյան Հ., Հակոբյան Վ., Էղիկ Գարեգինի Մինասյանի ծննդյան 60-ամյակի առթիվ, Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», 2016, N2, էջ 297–299:
46. Մելքոնյան Ա.Ա., Հայ ազատագրական պայքարի քառուղիներում, Տոհմիկ օր, ՀՕՄ-ի Թորոնթոյի (Կանադա), «Ռուբինա» մասնաճյուղ, տարեգիրք, Թորոնթո, 2016, դեկտեմբեր, էջ 18–25:
47. Մելքոնյան Ա.Ա., Հայոց պետականության զարգացման փուլերը, «Հայոց նորագույն պետականության քառորդ դարը» գիտաժողովի զեկուցումների նյութեր, 2016, Եր., 2016, էջ 9-13:
48. Մուրադյան Հ.Ղ., Շորագյալի գավառակի (Արևմտյան Շիրակ) վարչաժողովրդագրական նկարագիրը 1830–1877 թթ., ՀՀ ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», Գյումրի, 2016, հ. 19, էջ 83-93:
49. Շահնագարյան Ա.Բ., Իշխան Հասան-Ջալալը Կիլիկյան Հայաստանի և մոնղոլների առաջին բանակցությունների միջնորդ, Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», 2016, N2, էջ 199-216:
50. Սահակյան Ռ.Օ., Գասպարյան Ռ.Հ., Մար-ի նորահայտ հուշերը. Մաս երրորդ: Գործունեությունը Հալեպում և ձերբակալությունը Կիլիկիա անցնելու ճանապարհին, Եր., «Վեմ» համահայկական հանդես, N 1, 2016, էջ 203–232:
51. Սահակյան Ռ.Օ., Ռուսական քաղաքականությունը Արևմտյան Հայաստանում (1914–1916 թթ.), Եր., «Հանդես» (գիտամեթոդ. հոդված. ժող.), N 18, 2016, էջ 171–179:

52. Սահակյան Ռ.Օ., Գասպարյան Ռ.Հ., Մար-ի նորահայտ հուշերը. Մաս չորրորդ: Ծպտյալ դաշնակցական գործիչը Մարաշի բանտում 1899–1904 թթ., Եր., «ՎԷՄ» համահայկական հանդես, N2, 2016, էջ 213–243:
53. Սահակյան Ռ.Օ., Զորավար Թովմաս Նազարբեկեանի Անտիպ Յուշերը Ա. Համաշխարհային Պատերազմի Ռուս-Թուրքական Ռազմաճակատի Մարտական Գործողությունների Մասին (1914 Յուլիս-1916 Ապրիլ), Պէյրուք, «Հայկազեան Հայագիտական Հանդես», հ□ ԼԶ, 2016, էջ 217–256:
54. Սահակյան Ռ.Օ., Գասպարյան Ռ.Հ., Մար-ի նորահայտ հուշերը. Մաս հինգերորդ: Արկածալից նավարկություն՝ Ալեքսանդրետից մինչև Կ. Պոլիս, իսկ այնտեղից՝ Ալեքսանդրիա, Եր., «ՎԷՄ» համահայկական հանդես, N3, 2016, էջ 220–252:
55. Սարգսյան Ս.Թ., Հայ իրականությունը և Մկրտիչ Փորթուգալյանի նամականին, Եր., «Регион и мир», 2016, N1, էջ 40–45:
56. Սարգսյան Ս.Թ., Սանահինի 1050-ամյա համասարանը (հրատարակության հանձնված), Եր., «Регион и мир», N 2, 2016, էջ 40-45:
57. Սարգսյան Ս.Թ., Էմմա Կոստանդյան, Դրվագներ Մաղաքիա արքեպիսկոպոս Օրմանյանի կյանքից և գործունեությունից, Եր., Պատմ. ինստ., 2015, 341 էջ, Եր., «Հայագիտության հարցեր», N 2(8), 2016, էջ 152–156 (գրախոսություն):
58. Սարգսյան Ս.Թ., Յակոբ Վարդիվառեան, Մեծ երազի ճամբուն ուղեւորները եւ համապարփակ պատմութիւն Ռամկավար ազատական կուսակցութեան, (հ. Ա, Նիւ Ճըրզի, «Մայրենի փարլիշինգ» (Mayreni Publishing), 2015, 396 էջ, հ. Բ, Նիւ Ճըրզի, «Մայրենի փարլիշինգ» (Mayreni Publishing), 2016, 399 էջ)», Եր., «Հայագիտության հարցեր», N3, 2016, էջ 212–218 (գրախոսություն):
59. Սարուխանյան Ն.Բ., Արտաշես Կարինյանի 1920-1930-ական թվականների պատմահրապարակախոսությունը, «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N1, Եր., 2016, էջ 59-69:
60. Սվազյան Հ□Ս., Վրեժ Վարդանյանի ծննդյան 85-ամյակի առթիվ, «Պատմաբանասիրական հանդես», Եր., 2016, N3, էջ 264-272:
61. Ստեփանյան Գ.Ս., Շիրվանի և Այշերոնի զարգացման գործում արցախահայերի քաղաքակրթական ավանդի շուրջ, «Գարդմանի և Շիրվանի հայության պատմամշակութային ավանդները» զեկուցումների ժողովածու, Եր., 2016, էջ 146-163:
62. Ստեփանյան Է. Տ□, Ամերիկահայ հնչակյան մամուլի պատմությունից («Վերածնություն», «Բոստոն» 1918-1920 թթ.), «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», Եր., 2016, N 2, էջ 47-61:
63. Սուքիասյան Հ.Կ., Մուրադյան Լ., Գիտաժողով՝ նվիրված անվանի պատմաբան Վլադիմիր Ղազախեցյանի 90-ամյակին, «Պատմաբանասիրական հանդես», Եր□, 2016, N1, էջ 271-273:
64. Սուքիասյան Հ.Կ., Հովհաննես Թումանյանի ստեղծագործությունների վերագնահատման հարցը և Հայգլավիտը, «Թումանյան–145: Հովհաննես Թումանյանի ծննդյան 145-ամյակին նվիրված հանրապետական միջբուհական գիտաժողովի զեկուցումների ժողովածու», Եր□, 2016, էջ 85-91:
65. Սուքիասյան Հ.Կ., Հակոբյան Ա.Մ□, Եղիշե Չարենցը խորհրդային գրաքննության թիրախում. Մի մեղադրագրի հետքերով, «ՎԷՄ» համահայկական հանդես, Եր□, 2016, N2, էջ 287-292:
66. Սուքիասյան Հ.Կ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի երիտասարդ գիտաշխատողների XXXVII զիտական նստաշրջանը՝ նվիրված ՀՀ անկախության 25-ամյակին, «Պատմաբանասիրական հանդես», Եր□, 2016, N2, էջ 305-307:

67. Սուքիասյան Հ.Կ., Փաստաթղթեր մամուլի հանդեպ Հայաստանի Առաջին Հանրապետության քաղաքականության մասին (1919-1920 թթ.), «Հայագիտության հարցեր», ԵրԳ, 2016, N 2, էջ 139-151:
68. Սուքիասյան Հ.Կ., Երևան քաղաքի ընդարձակման պատմությունից. Դավմայի չորս գյուղերի հիմնադրումը (1939-1940 թթ.), «Երևան 4: Գիտական հոդվածների ժողովածու», ԵրԳ, 2016, էջ 168-174:
69. Վարդանյան Վ.ՄԳ, Հայաստանի ավատատիրական համակարգը 750-860-ական թթ., ԵրԳ, «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», 2016, N1, էջ 45-58:
70. Վարդումյան Գ.Դ., Աստծո և տիեզերքի վերաբերյալ պատկերացումները Թումանյանի քառյակներում, Եր., «Գիտություն», 2016, N1, էջ 10-15:
71. Վիրաբյան Ա.Ս., «Պատմութիւն Օսմանցոց» երկի հեղինակի և հարցի շուրջ, ԵրԳ, «Պատմաբանասիրական հանդես», 2016, N3, էջ 96-106:
72. Տեր-Ղևոնդյան Վ.Ա., Բոզոյան Ա., Շուքուրով Ռ., Դանիելյան Գ., Ռուբինյան տոհմն արաբ պատմագրության մեջ, «Կիրիկիայի հայկական պետությունը հարևան երկրների պատկերացումներում («Պատմաբանասիրական ակնարկներ») ժողովածու, Եր., «Գիտություն» հրատ., 2016, էջ 121-162:
73. Քոսյան Լ.Ս., Կովկասի Հայոց Բարեգործական ընկերության մասնաճյուղերից ստացած զեկուցագրերը 1890-ական թթ. արևմտահայ փախստականների դրության, թվարանակի և ցուցաբերվելիք օգնության մասին, Եր., «Հայագիտության հարցեր», N3, 2016, էջ 175-191:
74. Айрапетян А.С., Демографическая политика России в Восточной Армении в XIX веке и в начале XX века. (на примере Александропольского уезда), Ер., «Вестник арменоведения», N2, 2016, с. 83-94
75. Акопян А.М., Воспоминания И.Туманова о падении Карса, «Историко-филологический журнал», Ер., 2016, N2, с. 199-208 (գրախոսություն):
76. Бахчинян А.Г., Матюсян В., Армен Оганян—женщина мира: скитания шемаханской танцовщицы по миру и через культуры. “Травелогги: рецепции и интерпретации.” Сб. статей, сост. Э. Ф. Шафранская, “Свое издательство”, СПб., 2016, с. 73-95.
77. Вардумян Г.Д., Вардумян С.Д., Национально-цивилизационные ценности армянства и армянское общество на старте III тысячелетия, мат. межд. научн. форума Российско-армянского университета «Проблемы национальной безопасности в условиях глобализации и интеграционных процессов», Ер., 2016, с. 189-198:
78. Вардумян Г.Д., Вардумян С.Д., Культурный геноцид и этническая память армян, «Գրականության և մշակույթի արդի հիմնախնդիրներ», Երևանի Վ. Բրյուսովի անվ. համալսարանի միջազգային գիտաժողով, փրակ Է, Ер., 2016, с. 10-33:
79. Гарибджанян С.Г., Спандарат Камсаракан, «Медицинская наука Армении», т. LXI, N 3, Ер., 2016., с. 122-124:
80. Гарибджанян С.Г., Григор Тер-Акопян, «Медицинская наука Армении», т. LXI, N 4, Ер., 2016., с. 162-164:
81. Даниелян Э.Л., Цивилизационное и стратегическое значение Армении в истории шелкового пути в древности и средневековье, «Историко-культурное наследие Великого Шелкового пути и продвижение туристских дестинаций на Северном Кавказе», Ставрополь, 2016, с. 95-100:
82. Думикян А.В., Армянский культурно-экономический фактор в освещении французской историографии в контексте Шелкового пути, «Историко-культурное наследие Великого Шелкового пути и продвижение туристских дестинаций на Северном Кавказе», Ставрополь, 2016, с. 114-118.
83. Закарян Л.С., Развитие системы образования Армении в контексте Болонского процесса, Регион и мир, N 2, Ер., 2016, с. 78-84.

84. Магальян А.В., Арцахских меликств, «Генеалогия народов Кавказа. Традиции и современность», вып. VIII, Владикавказ, 2016, с. 170–178.
85. Маргарян Е.Г., «Деколониальный поворот» в современном историческом сознании. «Что там за поворотом?» (Сб. научных статей). По мат. II японоведческой межд. научно-практич. конф.: «ЕхOrientLux. Изменение мировоззренческой парадигмы от европоцентризма к универсализму», Ер., 2016. с. 5-13.
86. Маргарян Е.Г., «ПереОРИЕНТация» или «ориентализация» современного исторического сознания. На примере китаецентричной теории Гундер Франка, мат. I межд. конф. «Конфуцианские чтения», Ер., 2016. с. 9-22.
87. Маргарян Е.Г., Современные номотетические подходы к анализу динамики всемирной истории «переОРИЕНТация» или «ориентализация» исторического сознания? (Диалог со временем), № 55, М., ИВИ РАН, 2016, с. 173-194.
88. Маргарян Е.Г., Вещный мир в мифе и эпосе: пища героев, кости, волосы, борода, соль, Критика и семиотика. Новосибирск–Москва, РГГУ, вып. 1, 2016, с. 144-165.
89. Маргарян Е.Г., Поднебесная как мир-империя: особенности и сродство с другими мир-империями древности и нового времени, мат. II межд. научно-практич. конф. *Конфуцианские чтения*”, Ер., изд. РАУ, 2016, с. 15-27.
90. Маргарян Е.Г., Что такое макроистория и кому она нужна?, мат. X-й одичной конф., Ер., изд. РАУ, 2016, с.
91. Марукян А.Ц., Международная научная конференция-«Армянская диаспора и армяно-российские отношения: история и современность», «Պատմաբանասիրական հանդես», Ер., N3, 2016, էջ 283-285:
92. Махмурян Г.Г., Александрополь 1918-1920 гг. В документах Госдепартамента США и Национального архива Армении, Ер., «Գիտություն», 2016, էջ 12:
93. Меликян В.Г., Установление взаимоотношений между Закавказским комиссариатом и Юго-Восточным союзом России (ноябрь 1917г.-январь 1918г.), Боевое братство и национальное единство народов Северного Кавказа в годы Первой мировой войны, мат. межд. конф., Ставрополь, 2015, с. 222-228:
94. Мелконян А.А., Хачатрян К.Г, Армения, Российская историческая энциклопедия, М., т. 2, 2016, с. 12-16□
95. Саакян Р.О., Роль генерала Т. Назарбекияна в битве под Дильманом (По архивным документам), Ер., «Պատմաբանասիրական հանդես», N2, 2016, էջ 227–247:
96. Шахназарян А.И., “Очередной шедевр” азербайджанской пропагандистской машины, 2016, [http:// www.historyofarmenia.am](http://www.historyofarmenia.am), Library-Articles.
97. Aglyan V.R., “Foreign and Security Policy Convergence in the post-Soviet space: case of the Russian-Armenia Relations, 21st CENTURY, 2016, N5, Yerevan, p. 32-44.
98. Avagyan K.R. The Cilician Armenians in the USA and their Contribution to the Native Armenian Cradle. “*Fundamental Armenology*,” E-Journal of the NAS RA, Yerevan, 2016, N1, pp. 1-11.
99. Avagyan K.R., The Armenian community of Egypt (from its origins till 1922),), Yerevan, *Fundamental Armenology*, Electronic journal of the NAS RA, Yerevan, N2, 2016, p.65-76.
100. Ayvazyan S.R., The possibility of clarification of the period of some phonetical changes in the Armenian language by means of the Van (Ararat-Urartian) cuneiform inscriptions Yerevan, *Fundamental Armenology*, Electronic journal, Issue N2, 2016, pp. 313-317.
101. Bakhchinyan A.H., Hamo Beknazaryan’s Pepo in the United States, Yerevan, *Fundamental Armenology*, Electronic journal journal of the NAS RA, Yerevan., N2, 2016, pp. 302-306.
102. Bakhchinyan A.H., The Armenians in world choreography, Yerevan, *Fundamental Armenology*, Electronic journal journal of the NAS RA, Yerevan., N2, 2016, pp. 307-311.
103. Bakhchinyan A.H., Alexandre Siranossian (avec la collaboration de Maxime K. Yevadian), *Les Métamorphoses de Tigrane. L'épopée Arménienne dans le Théâtre Classique et*

- l'Art Lyrique, Lyon, Sources d'Arménie, Tome I-II, 2014, «Հայկազեան հայագիտական հանդես», Պէրրութ, 2016, հ 34, էջ 637-646 (գրախոսություն):
104. Bakhchinyan A.H., Armenian-Chinese Cultural Relations in 19th-21st Centuries, Եր. , «Բանբեր հայագիտության», 2016, N2, էջ 212-227:
  105. Danielyan E.L., Dumikyan A.V., Iranian studies published in Britain and the USA, French translation of “Ashkharhatsuyts” and the Armenian lapidary heritage of Artsakh versus Azerbaijani falsifications, Yerevan, Fundamental Armenology, Electronic journal, Issue 2, 2016, pp. 196-222.
  106. Danielyan E.L., Footnote commentaries to the chapter on Great Armenia in claudius ptolemy's geography (updated by comparison with the Greek text), Yerevan, Fundamental Armenology, Electronic journal, Issue 2, 2016, pp. 97- 110.
  107. Danielyan E.L., Hayk's Spirit is Immortal, Yerevan, Fundamental Armenology, Electronic journal, Issue 1 , 2016, pp . 7-27.
  108. Dumikyan A.V., Taik in the Assyrian and Biainian cuneiform inscriptions ancient greek and early medieval Armenian sources (the interpretations of the 19th century French Armenologists) Yerevan, Fundamental Armenology, Electronic journal, Issue 2, 2016, pp 24-35.
  109. Dumikyan A.V., French researchers of the 19th century on the elucidation of some questions of the history of Armenia of the Van (Ararat-Urartu) kingdom's period, Yerevan, Fundamental Armenology, Electronic journal, Issue 1 (3), 2016, pp. 36-43. <http://www.fundamentalarmenology.am/datas/pdfs/293.pdf>
  110. Gevorgyan Z.H., Histoire des marchands France du sud en Arménie cilicienne (seconde moitié du XIIIe siècle première moitié du XIVe siècle), L'Europe et le Caucase. Relations interrégionales et la question de l'identité, 2016, Montpellier, Université de Paul Valéry Montpellier 3, p. 180-190.
  111. Harutunyan M.G., The armenological heritage of Emma Kostandyan, Fundamental Armenology, History, 2016, N 1 (3), <http://www.fundamentalarmenology.am/datas/pdfs/282.pdf>
  112. Kharatyan A. A., The Heads of Smyrna's Teruni diocese (from the 1610s to 1825), Yerevan, Fundamental Armenology, Electronic journal, Issue 2, 2016, pp. 39-53.
  113. Khosroeva A.R., Assyrians in the Ottoman Empire and the Official Turkish Policy of Their Extermination, 1890s-1918, published in “GENOCIDE IN THE OTTOMAN EMPIRE: ARMENIAN, ASSYRIANS, AND GREEKS, 1913-1923 Edited by George N. Shirinian, New York – Oxford: Berghahn books, pages 157- 203.
  114. Maghalyan A.V., The Official List of the Catholicoi of “Aghuank” or of the see of Gandzasar, «Fundamental Armenology», Issue 1 (3), 2016.
  115. Makhmuryan G.G., Collection of Papers Relating to the Armenian district of Nakhijevan (1918-1920) from the U.S. Department of State and the National Archives of Armenia, Yerevan, Fundamental Armenology, Electronic journal, Issue 2, 2016, pp 346-381.
  116. Melkonyan A.A., Catastrophic Consequences of Demographic Policy of Ottoman Authorithes in Western Armenia (the 16th century-beginning of the 20th century), Fundamental Armenology, Issue 3, Yerevan, 2016, pp. 284–291. <http://www.fundamentalarmenology.am/datas/pdfs/292.pdf>
  117. Melkonyan A.A., The Demographic movements observed in Akhalkalak distict in the last decades of the 19th century and in the early 20th century, Fundamental Armenology, Issue 2 (4), Yerevan, 2016, pp. 160-164.
  118. Melkonyan A.A., The Truth eventually paves its Way (Bakour Karapetian, on the English edition of the Diary of the Massacre of Sumgait, 1988), Bakour Karapetian, Sumgait Diary – March 27 – April 5, 1988, Yerevan, 2016, pp. 3–5.
  119. Sahakyan R. O., Gaspayran R.H., Lieutenant-General Tovmas Nazarbekyan's role in military operations of the Russian army against the Turkish genocidal forces (1914–1916). Dedicated to the 160th birth anniversary of Tovmas Nazarbekyan, <http://www.fundamentalarmenology.am/datas/pdfs/270.pdf>

120. Sahakyan R.O., The contribution of Ruben Gasparyan to the field of research of the Cilician Armenians' history (the end of the 19th and the beginning of the 20th century), Yerevan, Fundamental Armenology, Electronic journal, Issue 2, 2016, pp. 89-95.
121. Tinoyan D.F., The Relationships of Secular and Spiritual Powers in the Armenian Kingdom of Cilicia 1240-50's, ԵրԷ, «Բանբեր հայագիտության» 2016, N 2, էջ 58-68:
122. Vardumyan G.D., Manifestations of mythological images on ancient Armenian coins, Yerevan, Fundamental Armenology, Electronic journal, Issue 2, 2016, pp. 123-131.
123. Yerosyan M.M., Documents on Hakob Zavriyan's Activities in Erzurum (1916), ԵրԷ, «Բանբեր հայագիտության», N1, 2016, p. 223-245:

Հոդվածները հրատարակվել են «Հայոց ցեղասպանություն-100. Ճանաչումից՝ հատուցում» միջազգային գիտաժողովի զեկուցումների ժողովածուում, ԵրԷ, «Գիտություն» հրատ., 2016, 774 էջ:

124. Ավագյան Բ.Ռ., ԱՄՆ-ի հայերի մասնակցությունն ու նպաստը կովկասյան և կիլիկյան կամավորական շարժումներին, էջ 146-159:
125. Հովհաննիսյան ԼԷ., Հայոց ցեղասպանության հետևանքների վերացման ներկա փուլի պատմաիրավական առանձնահատկությունները, էջ 468-477:
126. Ղամբարյան ԱՎ., Հայոց ցեղասպանության վկայությունները ամերիկյան մամուլում 1914-1923 թթԷ, էջ 159-169:
127. Սարուքյան ԱՅ., Հայոց ցեղասպանության հիմնահարցի արժարժման հնարավորությունները Թուրքիա-համաշխարհային ուժային կենտրոնների հակասությունների համատեքստում, էջ 295-306:
128. Մելքոնյան Ա.Ա., Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչման գործընթացը և հատուցման հիմնախնդիրը, էջ 15-28:
129. Ստեփանյան ԳՍ., Հայերի կոտորածները Բաքվի նահանգում և թուրք-ադրբեջանական իշխանությունների պատասխանատվությունը (1918 թԷ սեպտեմբեր-1920 թԷ ապրիլ), էջ 125-146:
130. Khosroeva A.R., The Genocide of the Armenians and Assyrians in the Ottoman Empire (Comparative Review), էջ 108-115:

Հոդվածներ, որոնք լույս են տեսել 2016 թ., բայց թվագրված են 2015 թ. և դուրս են մնացել 2015 թ. հաշվետվությունից:

131. Ազիզբեկյան Ռ.Լ., «Ռուսաստանի հայերի միություն» համառուսաստանյան հասարակական կազմակերպության ձևավորումն ու գործունեությունը 2000-2005 թթ., ԳՊՀ գիտական հոդվածների ժողովածու, ԵրԷ, N2, 2015, էջ 185-192:
132. Ամիրջանյան Հ.Հ., Ռուսաստանի կայսրության հողատիրական քաղաքականությունը Լոռու գավառում (1860-1880-ական թթԷ), Եր., «Բանբեր Հայաստանի արխիվների», N123, 2015, էջ 3-23:
133. Բախչինյան Ա.Հ., Կակաթայի «Ազգասեր» հանդեսի մի քանի թարգմանական քերթվածների շուրջ, ԵրԷ, «Գրականագիտական հանդես», ԺՁ, 2015, էջ 345-353:
134. Հակոբյան Ա.Ս., Խմբակայնությունը, ընդդիմությունը և դիսկուսիաները ՀԿ(Բ)Կ –ում 1920-ական թթ., Եր., «Բանբեր հայագիտության», N 3, 2015, էջ 122-161:
135. Ղարազյոզյան Ա.Հ., Ջրի պեշտամունքը և ժողովրդական հավատալիքների արտացոլումը Նորատուս տեղանվան մեջ, Եր., ԳՊՀ գիտական հոդվածների ժողովածու, N 2, 2015, էջ 142-144:

136. Սահակյան Ռ.Օ., Բաթումի և Կարսի մարզերի մահմեդական ապստամբ բնակչության ճակատագրի արտացոլումը ռուսական իշխանությունների պաշտոնական գրազրույթում, Եր., «Բանբեր Հայաստանի արխիվների», N 123, 2015, էջ 42-64:

137. Закарян Л.С., Геноцид армян- преступление против человечества: историко-правовые аспекты, Нюрнбергский процесс – приговор фашизму, мат. между. научно-практич. конф. в рамках праздничных мероприятий, посв. 70-летию Победы в Великой Отечественной войне, Елец, 2015, с. 134-141.

138. Aglyan V.R., Some Structural Peculiarities of the Hierarchical International Systems, 21st Century «Noravank» Foundation, 2(18), Yerevan, 2015, pp. 47-60.

139. Sahakyan R.O., Les Grands événements du Vaspourakan Van 1915, A-Do Présenté par Jean-Pierre Kibarian, traduit de l'arménien par Alice Kegelian, Calust Gulbenkian Foundation société bibliophilique Ani, Paris, 2015, 380 p., pp. 31-48.

140. *Vartán Matiossián y Artsví Bakhchinyán. Armén Ohanián: Una mujer armenia de mundo – “Istor” (“Armenia una historia”), no 62, 2015, Mexico, pp. 107-118.*

6. Տնօրեն՝ ակ Ս. Մելքոնյան

Փոխտնօրեն՝ պ.գ.դ. Կ. Խաչատրյան

Գիտքարտուղար՝ պ.գ.թ. Հ. Մուրադյան

1) Էլեկտրոնային փոստ՝ history@sci.am և patminst@sci.am

Կայքէջ՝ www.academhistory.am

2) Մասնագիտական խորհուրդ 004՝ «Հայոց պատմություն»

Նախագահ՝ ակ. Ա. Մելքոնյան, գիտքարտուղար՝ պ.գ.թ. Հ. Մուրադյան

8. Տվյալներ կադրերի վերաբերյալ՝

ա/ մինչև 35 տարեկան քանի գիտնականներ, այդ թվում կանայք, զբաղեցնում են դեկավար պաշտոններ -

բ/ աշխատանքի է ընդունվել 1 երիտասարդ, այդ թվում կանայք՝ 1, ազատվել է --- երիտասարդ, այդ թվում կանայք՝ ---

գ/ մինչև 35՝ 17 գիտաշխատող, 35-ից 60՝ 44 գիտաշխատող, 60-ից ավելի տարիքի գիտաշխատողների թվաքանակը՝ 28:

9. Պաշտպանվել են 3 դոկտորական և 7 թեկնածուական ատենախոսություններ

10. Տեղեկություններ հաշվետու տարում պատվավոր կոչումների և պարգևատրումների արժանացած գիտնականների մասին (ազգանուն, անուն, հայրանուն, պարգևը)

ԱՍ՝ *Մելքոնյանը* և *Էդ՝ Դանիելյանը պարգևատրվել են ՀՀ վարչապետի Ոսկե մեդալով:*

11. Գիտության և կրթության ոլորտում համագործակցությունը ՀՀ բուհերի և այլ կազմակերպությունների հետ՝ համատեղողների թվաքանակն ըստ կազմակերպությունների՝ 24, այդ թվում՝

ՀՀ ԳԱԱ գիտակրթական կենտրոն (Մագիստրատուրա) - 4

ԵՊՀ -9

Մատենադարան-2

Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարան - 1

Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի հենակետային վարժարան - 1

Ռուս-հայ (Սլավոնական) համալսարան - 2

Երևանի Մ. Հերացու անվան պետական բժշկական համալսարան-1

Գավառի պետական համալսարան - 2

Երևանի «Գլաձոր» համալսարան - 3

Երևանի Հյուսիսային համալսարան - 1
 Գորիսի պետական համալսարան - 2
 ՀՀ ոստիկանության կրթահամալիր - 1
 Երևանի թատրոնի և կինոյի պետական ինստիտուտ-1
 «Այբ» ավագ դպրոց -1
 Գեղարքունիքի մարզի Գեղամավանի Ա. Աբրահամյանի անվան միջնակարգ դպրոց - 1
 Հայաստանի Հանրային ռադիո-1
 «Լրաբեր հասարակական գիտությունների» ամսագիր -1
 «ՎԷՄ» համահայկական հանդես -1
 «Բանբեր հայագիտության» միջազգային հանդես-1
 «Հիմնարար հայագիտություն» էլեկտրոնային հանդես-2
 Համատեղ հրատարակումներ՝ ԵՊՀ հայոց պատմության ամբիոնի հետ հրատարակվել է մեկ գիրք,
 Մատենադարանի հետ հրատարակվել է մեկ գիրք:
 12. Տեղեկություն համատեղ միավորումների (ամբիոններ, լաբորատորիաներ և այլն) մասին - չկա:

Աղյուսակ 1 /չկա/

Արտոնագրային ցուցանիշներ

N	Կազմակերպություն	Արտոնագրերի հայտերի թիվը	Դրական որոշումների թիվը	Մտացված արտոնագրերի թիվը
1	2	3	4	5

Աղյուսակ 2

2016 թ. թեմատիկայի ամփոփ տվյալներ

Կազմակերպությունը	Թեմաների կամ պայմանագրերի թիվը (n) և ֆինանսավորման ծավալը (X հազ. դր.)			
	Նպատակային ֆինանսավորում	Բազային 3 թեմա	Թեմատիկ 1 թեմա	Տնտ. պայմանագրեր
ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ		150797,0	---	---

Աղյուսակ 3

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի անցկացրած հանրապետական և միջազգային գիտական միջոցառումները

N	Միջոցառման անվանումը	Անցկացման վայրն ու ժամանակը, կազմակերպիչները	Մասնակիցների թիվը	
			Ընդամենը	այդ թվում արտ. երկրներից
1	Հանդիպում Արցախյան պատերազմի մասնակից, ՀՀ ԶՈՒ խաղաղապահ գնդի հրամանատար զեներալ-մայոր Արթուր Սիմոնյանի հետ	ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի նիստերի դահլիճ, 12.02.2016 թ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	105	
2	Արձակագիր, հրապարակախոս Բակուր Կարապետյանի «Սումգայիթյան օրագիր, 1988 մարտի 27 - ապրիլի 5» անգլերեն գրքի շնորհանդես	ՀՀ ԳԱԱ նախագահության նիստերի դահլիճ, 26.02.2016 թ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	75	4
3	Հանդիպում ՀՀ ՊՆ Սեյրան Օհանյանի հետ	ՀՀ ԳԱԱ նախագահության նիստերի դահլիճ 1.03.2016 թ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	85	

4	<p>«Հայաստանի նորագույն պատմության ուսումնասիրության վիճակը և խնդիրները» խորագրով հանրապետական գիտաժողով՝ նվիրված անվանի պատմաբան Վլ. Ն. Ղազախեցյանի 90-ամյակին: Վլ. Ղազախեցյանի հեղինակած «ՀՅ Դաշնակցությունը ԽՍՀՄ Արտակարգ հանձնաժողովի և Պետական քաղաքական վարչության գաղտընթերցումներում» գրքի շնորհանդես</p>	<p>ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի նիստերի դահլիճ, 4.03.2016 թ., ՀՀ ԳԱԱ գիտաժողովների տուն (ՀՀ Կոտայքի մարզ, գ. Արզական) 6-7.03.2016 թ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ</p>	15	
5	<p>«Գարդմանի եւ Շիրվանի հայության պատմամշակութային և ավանդները (պատմություն եւ արդիականություն)» խորագրով հանրապետական գիտաժողով</p>	<p>ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի նիստերի դահլիճ 29-30.04.2016 թ., ՀՀ ԳԱԱ արևելագիտության ինստիտուտ, ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտ, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, «Փյունիկ» հիմնադրամ</p>	1	3

6	Արևմտահայ անվանի Ուսուցչապետ, քանաստեղծ, գրականագետ, պատմաբան, լեզվաբան, թարգմանիչ, հրապարակագիր Եղիազար Մուրատյանի /1841-1891/ 175-ամյակ. «Երկեր»-ի եռահատոր ժողովածուի (աշխատասիրությամբ Ա. Անդրանիկյանի) շնորհանդես	ՀՀ ԳԱԱ նախագահության նիստերի դահլիճ 16.06.2016 թ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	85	5
7	Երիտասարդ գիտաշխատողների խորհրդի XXXVII գիտական նստաշրջան. Նվիրված Հայաստանի Հանրապետության անկախության 25-ամյակին	ՀՀ ԳԱԱ գիտաժողովների տուն (ՀՀ Կոտայքի մարզ, գ. Արզական) 1-3.07.2016 թ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	13	
8	Արմաւենի Միրօլու Մուկիթարեանի «Պոլսահայերը (1923-1939)» գրքի շնորհանդես	ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի նիստերի դահլիճ 9.09.2016 թ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	80	4
9	Եղիկ Ջերեջյանի «Մեծն Մուրատ» գրքի շնորհանդես	Ազգային գրադարանի նիստերի դահլիճ 22.09.2016 թ., ՀՀ Սփյուռքի նախարարություն ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	90	5

10	«Օտարազգի հայազետների ավանդը Հայաստանի հին և միջնադարյան պատմության ուսումնասիրության բնագավառում» խորագրով միջազգային գիտաժողով	ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի նիստերի դահլիճ 27.10.2016 թ. ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	5	1
11	Ա. Հովհաննիսյանի «Ռազմարվեստ: Հ. 1, Օդային գերակայություն» գրքի շնորհանդես	ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի նիստերի դահլիճ 16.12.2016 թ. ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	85	

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի աշխատակիցների արտասահման (այդ թվում՝ ԱՊՀ երկրներ) կատարած գործուղումները

N	Կազմակերպությունը	Երկիրը	Գործուղված գիտնականների թվաքանակը		
			Գիտաժողովներին մասնակցելու	Համատեղ գիտական աշխատանք կատարելու	Բանակցությունների և քննարկումների համար
1	Պատմության ինստիտուտ	ՌԴ (Մոսկվա,)	10		7
2		Բելառուս (Մինսկ)	1		
3		ԱՄՆ (Մթոքտոն, Հոնոլուլու)	2		
4		Շվեդիա (Ստոկհոլմ)	1		
5		Բուլղարիա	1		
6		Թուրքիա (Ստամբուլ)	1		
7		Եգիպտոս (Կահիրե)	1		
8		Ուկրաինա (Լվով)	1		

Արտասահմանյան գիտնականների ընդունելություն ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտում

N	Կազմակերպությունը	Երկիրը	Ընդունված գիտնականների թվաքանակը		
			Գիտաժողովներին մասնակցելու	Համատեղ գիտական աշխատանք կատարելու	Բանակցությունների և քննարկումների համար
1		Ռումինիա		1	
2		Իրաք			3
3		Վրաստան			1
4		Թուրքիա	4		
5		Տրանսիա	1		
6		ԱՄՆ	1		

Աղյուսակ 6 /չկան/

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի միջազգային դրամաշնորհներ

N	Կազմակերպությունը	Թեմայի անվանումը	Հիմնադրամի կամ կազմակերպության անվանումը	Դրամաշնորհի ժամկետը		Ֆինասավորման ծավալը (\$, €, դր., րԿ.)		Թեմայի ղեկավարը
				սկիզբ	ավարտ	ընդհանուր	2016 թ. համար	
1	2	3	4	5		6	7	8

Աղյուսակ 7

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի 2016 թ. ֆինանսավորման ծավալները

N	Կազմակերպությունը	Բյուջե	Արտաբյուջե	Դրամաշնորհներ		
				արտաոծույթ (\$, €, րԿ.)	արժույթի կուրսը	դրամ
1	ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	173403,8	3086,5	----	----	---

Աղյուսակ 8

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի գիտաշխատողների 2016 թ. հրապարակումների ընդհանուր քանակը

N	Կազմակերպությունը	Մենագրություններ, ժողովածուներ, գրքեր		Ուսումնական ձեռնարկներ, դասագրքեր		Հոդվածներ, զեկուցումներ		Թեզիսներ	
		Հանրապետ.	Արտասահմ.	Հանրապետ.	Արտասահմ.	Հանրապետ.	Արտասահմ.	Հանրապետ.	Արտասահմ.
1	Պատմության ինստիտուտ	28		5		121	19	23	10

Աղյուսակ 9

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի ասպիրանտների թվաքանակը

Կազմակերպությունը	Ասպիրանտների քանակը (այդ թվում կանայք) առ 01.01.2017 թ.		Հաշվետու տարում ասպիրանտուրա են ընդունվել (այդ թվում՝ կանայք)	
	ա/կ.	ա/չկ.	ա/կ.	ա/չկ.
Պատմության ինստիտուտ	4	6	2	3

Աղյուսակ 10

Տվյալներ ՀՀ ԲՈՀ-ի Հայոց պատմության 004 մասնագիտական խորհուրդի վերաբերյալ

Կազմակերպությունը	Ատենախոսության խորհրդի ծածկագիրը	Մասնագիտության ծածկագիրը և անվանումը	Խորհրդի նախագահ, գիտքարտուղար (գիտ. աստիճան, անուն, ազգանուն)	2016 թ. ինստիտուտի աշխատակիցների կողմից պաշտպանված ատենախոսությունների թիվը	
				Դոկտորական	Թեկնածուական
Պատմության ինստիտուտ	004	Է.00.01 (Հայոց պատմություն) Է.00.05 (Պատմագրություն, աղբյուրագիտություն)	պ.գ.դ., պրոֆ., ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Ա. Մելքոնյան պ.գ.թ., դոցենտ Հ. Մուրադյան	1	1

Աղյուսակ 11

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի աշխատողների թվաքանակի ամփոփ տվյալներ առ 01.01.2017 թ.

N	Կազմակերպությունը	Աշխատողների ընդհանուր թիվը	Գիտական աշխատողների ընդհանուր թիվը	ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոսներ	ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամներ	Գիտության դոկտորներ	Գիտության թեկնածուներ
1	Պատմության ինստիտուտ	122	89	2	1	23	46

Ինստիտուտի տնօրեն, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս

Ա.Ա. Մելքոնյան

Ինստիտուտի գիտքարտուղար, պ.գ.թ., դոցենտ

Հ.Ղ. Մուրադյան

О Т Ч Е Т
об основных результатах
научной и научно-организационной деятельности
института истории НАН РА за 2016 г.

1. Опубликована вторая книга четвертого тома академического многотомника “История Армении”, которая охватывает 1945 -1991 годы. Книга представлена на основе всестороннего использования нововыявленных архивных материалов, изданных сборников документов и научной литературы.

В рамках темы “Проблемы армянской государственности с древнейших времен до 1918 ” (руководитель - Академик НАН РА А. Мелконян) была изучена история армянской культуры в X-XIV вв. Представлено, что в данный исторический период развитого Средневековья армянская культура достигла высочайшего уровня. С точки зрения историка представлен уровень общего развития культуры, а не специфические стороны и особенности отдельных ветвей культуры, исследованием которых занимаются искусствоведы. Чтобы оценить место и роль армянской культуры по международным критериям, проведены параллели с цивилизационными аналогичными явлениями разных стран.

В рамках темы “Историография и источниковедение” (руководитель к.и.н. А. Шахназарян) была исследована армянская советская историография 1920-1930 годов. Отмечено, что действующая политическая и государственная система предприняла соответствующие меры в становлении армянской советской историографии 1920-1930 годов. В течение первых двадцати лет существования Советской Армении в развитие историографии внесли свой вклад А.Манандян, А. Оганисян, Лео и другие.

2. Результаты, полученные базовым финансированием:

В рамках темы “Этапы развития государственности в Армении (с древнейших времен до 1918 г.)” (руководитель Академик НАН РА А. Мелконян) изданы:

- Работа К. Меликяна “Положение Армянской Церкви в системе Вселенской Христианской Церкви в 4 - в первой половине 6 века”, в которой анализируется положение Армянской Церкви в системе Вселенской Христианской Церкви в 4 - в первой половине 6 веков. В основе исследования лежит обстоятельный анализ множества специфических черт, определяющих отдельное положение Армянской Церкви и характер отношений последней с другими христианскими Церквями, ее позиция относительно разных теологических проблем и духовных традиций, а так же общностей в системе Вселенской Христианской Церкви между последней и Армянской Церковью.

В рамках темы “Армения и армяне в новейший период. Армянский вопрос” (руководитель к.и.н. Карен Хачатрян) изданы:

- Работа К. Арутюняна “Участие сынов армянского народа в Великой Отечественной войне (1941-1945 гг.)”, в которой, на основе материалов центрального архива министерства обороны РФ, по-новому освещается вклад армянского народа в победу Великой Отечественной войны, представлены героические подвиги армянских воинов и партизан, армян диаспоры и тружеников тыла.
- Работа А. Акопяна “Формирование однопартийного режима в Советской Армении (1920-ые годы)”, в которой сделана попытка на примере Советской России представить процесс формирования большевистского однопартийного режима. Проанализирован ряд вопросов, характерных отмеченному режиму – предпосылки возникновения единовластия, вопрос

разделения ветвей власти, формирование партийной номенклатуры, внутривнутрипартийные споры, проявления последних и их особенности в Армении и т.д.

- Сборник документов “АР Дашнакцутюн в секретных чтениях Чрезвычайной Комиссии и Государственного политического управления (1920-ые годы)” (составитель и редактор В. Казахецян). В сборнике представлена работа Чрезвычайной Комиссии республики, осуществленная относительно приобретения и секретных чтений писем членов партии АРД с начала советизации Армении. Эта деятельность заинтересовала так же Объединенное госполитуправление (ОГПУ) СССР. Последнее, посредством госполитуправления Закавказской Федерации, организовала секретное чтение партийной переписки в одном из ее центров - Тавризе. Сборник включает 41 секретно прочитанных в 1921-1927 годах писем-документов.

- Работа С. Оганяна “Армянская община Ирака в 20 веке”, в которой представлены события и представители армянской общины в отмеченный важный период, проблемы, связанные с беженцами и пути их решений, первый и второй приток беженцев, церковная, общественно-экономическая, культурно-просветительская и спортивная деятельность.

- Работа С. Минасяна “Армяне в Северном Кавказе”, которая посвящена истории армян региона и армянских беженцев в 1918-1920 гг. Представлено переселение армян Закавказья на Северный Кавказ после турецкого похода 1918 г., их число и положение. Освещается политика и советских, и не советских властей в отношении армян как местных, так и беженцев и военнопленных. Исследована история действующих на Северном Кавказе и, вообще, на юге России дипломатических и консульских структур РА, а также история различных армянских организаций, действующих в регионе. В работе освещается так же история репатриации армянских беженцев и военнопленных, нашедших приют в Северном Кавказе в 1919-1920 гг.

В рамках темы “Историография и источниковедение” (руководитель к.и.н. А. Шахназарян) опубликованы:

- Книга “Карабах-намэ” Мирзы Адигеозал-бека (редакция Артака Магальяна), в которой представлен армянский перевод 19 века труда историка мусульманина Мирзы Адигеозал-бека “Карабах-намэ”. Труд публикуется согласно рукописи N 4463 ереванского Матенадарана. Труд Мирзы Адигеозал-бека важный источник для освещения множества вопросов истории Арцаха-Карабаха 18-19 веков

- работа М. Овсепяна “Партийная периодическая печать АРД и симпатизирующие издания в Османской Турции (1909-1915 гг. и 1918-1924 гг.)”, где представлены как партийная пресса партии Дашнакцутюн, так и другие симпатизирующие издания. Представлена также история армянских провинциальных периодических изданий, имеющих дашнакскую направленность, отмечается роль, которую они сыграли в жизни армян.

4. Прикладных разработок нет.

Директор института,
академик НАН РА

А.А. Мелконян

Ученый секретарь,
к. и. н., доцент

А.Г. Мурадян

ANNUAL REPORT
**On the Main Results of the Scientific and Scientific-Organizational Activities of the Institute
of History of NAS RA for 2016**

1. The second book of the fourth volume of the academic multivolume “The History of Armenia” was published. It covers the period from 1945 up to 1991. The book is introduced on the wide base of new archive materials, already published collections of documents and scientific literature.

The History of the Armenian Culture in X-XIV centuries was examined *within the frames of the theme “The Problems of the Armenian Statehood” (the scientific supervisor -A. Melkonyan, the Academician of NAS RA)*. It is introduced that in the mentioned historical developed Medieval period the Armenian culture reached the highest level. The level of the general development of culture but not the significances and specific development of the separate branches is introduced from the point of view of historians and not the art critics. To appraise the place and role of the Armenian culture up to the international criteria the parallels were drawn with the civilizaitional similar phenomena of different countries.

“The Soviet Armenian Historiography in 1920-1930” was investigated *in the frames of the theme “Historiography and Source Studies” (the scientific supervisor of the theme is the Candidate of History A. Shahnazaryan)*. It was mentioned that the acting political and State system took the corresponding measures for the formation of Soviet Armenian Historiography of 1920-1930. H.Manandyan, Ash. Hovhannisyan, Leo and others made their contribution to the development of the Historiography in the course of the first twenty years of existence of Soviet Armenia.

4. The applied working out (no).

Director of the Institute of History,
Academician of NAS RA

A. A. Melkonyan

Scientific Secretary of the Institute of History,
Candidate of History, associate professor

A. Gh. Muradyan